

1956
2016

A MAGYAR
SZABADSÁG
ÉVE

Füst Milán: *Zokogni szeretnék*

Nacionalizmus-e az, ha valaki tönkretett, agyongyötört, megcsonkított, szegény kis magyar hazája sorsán évek óta sírva fakad? Ez a fogalom, hogy hazám, nem légből kapott koholmány. „Áldjon, vagy verjen sors keze, itt élned s halnod kell” – ez sem légből kapott koholmány – egyike ez a legnemesebb szív örök érvényű figyelmeztetései. A szívem vérzik, egész létemben megrendülve állok felejthetetlen hőseink holtteste előtt, már sírni sem tudok, és nem is tudom, mit kellene mondanom ennek a csodálatos magyar ifjúságnak! Egy összetört aggastyán szól hozzátok, aki zokogni szeretné forró szívetekre hajtani elfáradt fejét és arra kéri benneteket, hogy akármi következik is ránk, ti még forróbb szeretettel zárjátok édes, fiatal szívetekbe hazátokat, ezt a sokat, mérhetetlenül szenvedett... Magyarországot.

Forrás: *Igazság*, 1956, október 30.

Tamási Lajos: *Piros a vér a pesti utcán*

Megyünk, valami láthatatlan
áramlás szívünket befutja,
akadozva száll még az ének,
de már mienk a pesti utca.

Nincs más teendő: ez maradt,
csak ez maradt már menedékül,
valami szálló ragyogás kél,
valami szent lobogás készül.

Zászlóink föl, újjongva csapnak,
kiborulnak a széles útra,
selyem-színei kidagadnak:
ismét mienk a pesti utca!

Ismét mienk a bátor ének,
parancsolatlan tiszta szívvel,

s a fegyverek szemünkbe néznek:
kire lövetsz, belügyminiszter?

Piros s vér a pesti utcán,
munkások, ifjak vére ez,
piros a vér a pesti utcán,
belügyminiszter, kit lövetsz?

Kire lövettek összebújva
ti, megbukott miniszterek?
Sem az ÁVH, sem a tankok
titeket meg nem mentenek.

S a nép nevében, aki fegyvert
vertél szívünkre, merre futsz,
véres volt a kezed már régen
Gerő Ernő, csak ölni tudsz?

...Piros s vér a pesti utcán.
Eső esik és elveri,
mossa a vért, de megmaradnak
a pesti utca kövein.

Piros s vér a pesti utcán,
munkások - ifjak vére folyt,
- a háromszín-lobogók mellé
tegyetek ki gyászlobogót.

A háromszín-lobogók mellé
tegyetek három esküvést:
sírásból egynek tiszta könnyet,
s a zsarnokság gyűlöletét,

s fogadalmat: te kicsi ország,
el ne felejtse, aki él,
hogy úgy született a szabadság,

hogy a pesti utcán hullt a vér.

Budapest, 1956. október 26-27.

Forrás: *Ünnepeink*. Hét Krajcár Kiadó, 1997. 162-163.

Weöres Sándor: Rapszódia a kivítt szabadságról

Lehet-e, hogy nem áll az óra
és hogy rabságunk ideje lejárt?
Csodálkozva a nézzük karunkon
az elpattant bilincs gennyes nyomát.
Mi eddig gúnyként hangzott: a szabadság,
most nem mint szólam, közöttünk lebeg,
sorsunkat a kezünkbe vesszük
és zsarnokaink tűnjenek.
Az én szavam még hősöket
sose dicsérhetett
korunk pöcegödrében.
Köszöntelek, szabadsághősök:
Világos után százhat évre
harcotok végre győzött!
Vívatók szinte csupasz mellel,
fegyveres cár és Paskievics ellen!
(Népek és lelkek elnyomóját
Marx követőjének nevezzem?)
Szibéria vett körül minket,

fagyos, ködös, szűk gorizont,
hol lefagy minden terv virága
és bilincsben csörög a csont.
A tundra a torkunkra lépett,
így tengődtünk több mint tíz évet,
a sztyeppe részeg félnomádja
nyakunk markolva magyarázta,
mi a műveltség és tudás,
az élenjáró haladás.
Rabtábor volt az egész ország,
határait jól őrizék,
benn tipródott kétféle szerzet:
hajszolt munkás, hajtó pribék.
Emberevő bálvány előtt
kellett mormolnunk monoton imánk,
hátunkon korbács csattogott,
csúszkálhattunk: Oh, bölcs atyánk!
Plakát, brosurá harsogott,
hogyan épülünk, hogyan haladunk
s zengnünk kellett: de szép, de jó!
míg elhordták a kenyérünk,
míg megmérgezték a borunk.
A köd már foszlik. Visszanézve
az ember csodálkozni kezd:
szalamandrák, vagy mik vagyunk mi,
hogyan tíz évig kibírtuk ezt?
Fűró szavak, vagy mik vezettek,
hogyan bimbóban ölték a jót
s díjazták a puha gerincet,

az apja ellen besúgót?
Itt lakájokat tenyésztettek
özönével tíz év alatt,
érdem volt a jellemtelenség:
hogyan győzzük most a jó utat?

Forrás: Weöres Sándor: Elhagyott versek. Helikon, 2013. 412-414.

Marsall László: *Az elhasadt idő*

A csonkaországban
örökkévalónak hitték magukat
a Sztálin-huszárok.
Órájuk megállt.

Váratlan repedés hasítja
a történet szövetét
s a nemzeti zászlóból kivágattatik
az idegen hatalom
kalászos csillagos címere.

Terekre utcákra kifelé
az idő hasadékán át
zúdul az évek elvermelt

szorongó magyar sokaság.

A szabadsággal telő tüdő

sírkülből kiszippantja

a Pilvax kávéház ifjait is

Petőfi Kossuth aurája

világot szívben és téreken.

A sokas tüdőkből egyszerre kifútt

lehelet lerombolja az uralom jelképeit

és Lambergék szívében tör

Latourok nyakán kötél.

Tizenhárom nap múltán

Petőfi ki tudja hova

Kossuth a Kerepesi temetőbe

sírába befordul

és még sok ötvenhatos.

A csonkaországban itt

sem a helytartók sem a megalázottak

nem nézhetnek

a Napba nem a Földre

egymás szemébe soha többé ugyanúgy
mint annakelőtte.

Forrás: *Piros a vér a pesti utcán*. Magyar Napló, 2002. 10.

Vas István: *Mikor a rózsák nyílni kezdtek*

Emlékszel? amikor a rózsák nyílni kezdtek,
Már nem voltunk fiatalok -
Házunk körül virágzó sírkeresztek,
szívünkben sok friss halott.

Tudtuk, hogy a boldogság lopott jószág,
Akkor is, ha férj-feleség
Nézi, hogy bomlanak bokron a babarózsák,
Fogják egymás kezét.

Sok hajszálad lett ősz éppen abban az évben -
Emlékszel? Volt is oka.
De ami fekete maradt, még feketébben
Ragyogott, mint valaha.

Szenedbe, a töretlen csodájú, vad tükörbe

Tört fényeket rejtett a rémület,
És zavarosabb lett tiszta, haragos zöldje
s attól lett édesebb.

Újjongó áhitattal ébredtünk reggelente,
Te a kertre, én terád -
Ez az öreg nyarunk szelíden betemette
Velencét s Angliát.

Mint furcsa ráadást vagy veszélyes messzeséget
Kezdtek nézni a holnapot -
Ez volt az a nyár, mikor a tél szele szíved
Koszorújába kapott.

Volt vidámabb nyarunk s merészebb azelőtt,
De emlékszel? ez volt a legszebb.
Némán kertünkbe hajoltak a szomszéd temetők,
Mikor a rózsák nyílani kezdtek.

Forrás: *Ezerkilencszázötvenhat, te csillag*. Püski, 1991. 123-124.

Nagy László: *Varjú-koszorú*

Sortüzek döreje szédít,
szív szakad és vakolat,
gyász-szalagok közt az Édes
már megint sírvafakadt.

Fél a fű, a vézna füst is
ijedten legöndörül,
félelem dobog a házban,
a tájban körös-körül.

Fekete bársony-koloncok
örvényét veti az ég,
varjú-koszorú fölöttem,
rajtam hideg veríték.

Forrás: Nagy László: *Versek, versfordítások I.* Magvető, 1975. 301.

Faludy György: 1956, te csillag

A terrible beauty is born.

(Yeats)

Másnap, szerdán reggel: por, ágyúszó
és szenvedés; mégis, mikor átvágtam
a Hősök terén, mosolyognom kellett,
mert nem állt szobor többé a csizmában; –

csütörtök: lázrzsák mindenki arcán.
Földváry már kedd este elesett
a Rókus előtt. Szemközt, az iskola
padlásán felfegyverzett gyerekek; –

péntek: még több vér, tankok a Ligetnél.
Az ütegek torkolattüzeit
nézem éjjel és borzongok: a szörnyű
szépség most nálunk is megszületik; –

hat nap: a kénezett arcú halottak
apró csokorral mellükön, a járdán
(Köztársaság tér) rölapok, szorongás,
szemem előtt kis, tétova szívárvány; –

ölelkezés az Írószövetségben:
csomagolnak és indulnak haza;
feltépett sínek, utcák és fölöttünk
a szabadság lilium-illata; –

ezerhétsházahárom, nyolcszáznegyvennyolc,
és ötvenhat: egyszer minden száz évben
talpra állunk kínzóink ellen. Bármi
következik, boldogság, hogy megértem; –

és újra péntek: a Dunánál állunk,

a nap áttör ködön, füstön. Talán
sikerül minden s az alkonyat bíbor
brokátja Zsuzska lencsőke haján;–

és szombat: hajnalban csupa reménység,
de estefelé: nyakunkon a kés.
A keleti szemhatár mögött mocskos
felhők, nyugatról álszent rőfögés; –

mentünk a kétszázézerrel: nem bírok
újabb börtönt, s ha nem is jött velem:
Árpád óta bennem lakik az ország,
minden völgyét meg dombját ösmerem; –

a Bach-huszárok tankban tértek vissza:
eddig sem ápolt, s ha más föld takar,
mit számít az? és mit, hogy fiam majd
Dad-nek szólít és nem lesz már magyar?

Mit elvesztek, ötven vagy száz év múltán
az ifúságtól mind visszakapom,
és otthon, a sötét előszobákban
kabátom még ott lóg a fogason –

ezerkilencszázötvenhat, nem emlék,
nem múlt vagy nékem, nem történelem,
de húsom-vérem, lényem egy darabja,
szívem, gerincem – kijöttél velem

az irgalmatlan mindenségbe, hol a
Semmi vize zubog a híd alatt
és korlát nincs sehol sem – életemnek
te adtál értelmet, vad álmokat

éjjelre és kedvet a szenvedéshez
s az örömhöz; te fogtál mindig kézen,

ha botladoztam; hányszor ihlettél meg,
s nem engedted, hogy kifulladás vénen; –

ezerkilencszázötvenhat, te csillag,
oly könnyű volt a nehéz út veled!
Nagyon soká sütöttél ősz hajamra,
ragyogj, ragyogj, ragyogj sírom felett.

(Toronto, 1986)

Forrás: *In memoriam Nagy Imre*. Szabad Tér Kiadó, 1989. 333.

Illyés Gyula: *Egy mondat a zsarnokságról*

Hol zsarnokság van,
ott zsarnokság van
nemcsak a puskacsőben,

nemcsak a börtönökben,

nemcsak a vallató szobákban,
nemcsak az éjszakában
kiáltó ór szavában,
ott zsarnokság van

nemcsak a füst-sötétben
lobogó vádbeszédben,
beismerésben,
rabok fal-morse-jében,

nemcsak a bíró hűvös
ítéletében: bűnös!
ott zsarnokság van
nemcsak a katonásan

pattogtatott „vigyázz!”-ban,

„tűz!”-ben, a dobolásban,
s abban, ahogy a hullát
gödörbe húzzák,

nemcsak a titkon
félig nyílt ajtón
ijedten
besuttogott hírekben,

a száj elé hulltan
pisszt jelző ujjban,
ott zsarnokság van
nemcsak a rács-szilárdan

fölrakott arcvonásban
s e rácsban már szótlán
vergődő jajsikolyban,

a csöndet

növelő néma könnyek
zuhatagában,
kimeredt szembogárban,

ott zsarnokság van
nemcsak a talpra álltan
harsogott éljénekben,
hurráhkban, énekekben,

hol zsarnokság van,
ott zsarnokság van
nemcsak az ernyedetlen
tapsoló tenyerekben,

kürtben, az operában,
épp oly hazug-harsányan

zengő szoborkövekben,
színekben, képteremben,

külön minden keretben,
már az ecsetben;
nemcsak az éjben halkan
sikló gépkocsizajban

s abban,
megállt a kapualjban;

hol zsarnokság van, ott van
jelenvalóan
mindenekben,
ahogy rég istened sem;

ott zsarnokság van
az óvodákban,
az apai tanácsban,
az anya mosolyában,

abban, ahogy a gyermek
idegennek felelget;

nemcsak a szögesdrótban,
nemcsak a könyvsorokban
szögesdrótnál jobban
butító szólamokban;

az ott van
a búcsúcsókban,
ahogy így szól a hitves:
mikor jössz haza, kedves;

az utcán oly szokottan
ismételt hogy-vagy-okban,

a hirtelen puhábban
szorított kézfogásban,

ahogy egyszercsak
szerelmed arca megfagy,
mert ott van
a légyottban,

nemcsak a vallatásban,
ott van a vallomásban,
az édes szó-mámorban,
mint légy a borban,

mert álmaidban
sem vagy magadban,
ott van a nárszi ágyban,
előtte már a vágyban,

mert szépnek csak azt véled,
mi egyszer már övé lett;
vele hevertél,
ha azt hitted, szerettél,

tányérban és pohárban,
az ott van az orrban, szájban,
hidegben és homályban,
szabadban és szobádban,

mintha nyitva az ablak,
s bedől a dögszag,
mintha a házban
valahol gázfolyás van,

ha magadban beszélgetsz,
ő, a zsarnokság kérdez,
képzeletedben

se vagy független,

fönt a Tejút is már más:
határsáv, hol fény pásztáz,
aknamező; a csillag:
kémlelő ablak,

a nyüzsgő égi sátor:
egyetlen munkatábor;
mert zsarnokság szól
lázból, harangozásból,

a papból, kinek gyónol,
a prédikációból,
templom, parlament, kőpad:
megannyi színpad;

húnyod-nyitod a pillád,
mind az tekint rád;
mint a betegség,
veled megy, mint az emlék;

vonat kereke, hallod,
rab vagy, rab, erre kattog;
hegyen és tenger mellett
be ezt lehelled;

cikáz a villám, az van
minden váratlan
zörejben, fényben,
a szív-hökkenésben;

a nyugalomban,
e bilincs-unalomban,
a zápor-zuhogásban,
az égigérő rácsban,

a cellafal-fehéren
bezáró hőésésben;
az néz rád
kutyád szemén át,

s mert minden célban ott van,
ott van a holnapodban,
gondolatodban,
minden mozdulatodban;

mint víz a medret,
követed és teremted;
kémlélődsz ki e körből?
ő néz rád a tükörből,

ő les, hiába futnál,
fogoly vagy s egyben foglár;
dohányod zamatába,
ruháid anyagába,

beivódik, evődik
velődig;
eszmélnél, de eszme
csak övé jut eszedbe,

néznél, de csak azt látod,
mit ő eléd varázsolt,
s már körbe lángol
erdőtűz gyufaszáלבól,

mert amikor ledobtad,
el nem tiportad;
s így rád is ő vigyáz már,
gyárban, mezőn, a háznál,

s nem érzed már, mi élni,
hús és kenyér mi,
mi szeretni, kívánni,
karod kitárni,

bilincseit a szolga
maga így gyártja s hordja;
ha eszel, őt növeszted,
gyermeked neki nemzed,

hol zsarnokság van,
mindenki szem a láncban;
belőled bűzlik, árad,
magad is zsarnokság vagy;

vakondként napsütésben,
így járunk vaksötétben,
s feszengünk kamarában,
akár a Szaharában;

mert ahol zsarnokság van,
minden hiában,
a dal is, az ilyen hű,
akármilyen mű,

mert ott áll
eleve sírodnál,
ő mondja meg, ki voltál,
porod is neki szolgál.

Forrás: Illyés Gyula: *Összegyűjtött versei. Harmadik kötet.* Szépirodalmi Könyvkiadó, 1993. 451-456.

Márai Sándor: *Mennyből az angyal*

Mennyből az angyal, menj sietve
Az üszkös, fagyos Budapestre.
Oda, ahol az orosz tankok
Között hallgatnak a harangok.
Ahol nem csillog a karácsony.
Nincsen aranydió a fákon,
Nincs más, csak fagy, didergés, éhség.
Mondd el nekik, úgy, hogy megértsék.
Szólj hangosan az éjszakából:
Angyal, vigyél hírt a csodáról.

Csattogtasd szaporán a szárnyad,
Repülj, suhogj, mert nagyon várnak.
Ne beszélj nekik a világról,
Ahol most gyertyafény világol,
Meleg házakban terül asztal,
A pap ékes szóval vigasztal,
Selyempapír zizeg, ajándék,
Bölcs szó fontolgat, okos szándék.
Csillagszóró villog a fákról:
Angyal, te beszélj a csodáról.

Mondd el, mert ez világ csodája:
Egy szegény nép karácsonyfája
A Csendes Éjben égni kezdett –
És sokan vetnek most keresztet.
Földrészek népe nézi, nézi,
Egyik érti, másik nem érti.
Fejük csóválják, sok ez, soknak.
Imádkoznak vagy iszonyodnak,
Mert más lóg a fán, nem cukorkák:
Népek Krisztusa, Magyarország.

És elmegy sok ember előtte:
A Katona, ki szíven döfte,
A Farizeus, ki eladta,
Aki háromszor megtagadta.
Vele mártott kezet a tálba,
Harminc ezüstpénzért kínálta
S amíg gyalázta, verte, szidta:
Testét ette és vérét itta –
Most áll és bámul a sok ember,
De szólni Hozzá senki nem mer.

Mert Ő sem szól már, nem is vádol,
Néz, mint Krisztus a keresztfáról.
Különös ez a karácsonyfa,
Ördög hozta, vagy Angyal hozta –
Kik köntösére kockát vetnek,
Nem tudják, mit is cselekesznek,
Csak orrontják, nyíznak, gyanítják
Ennek az éjszakának a titkát,
Mert ez nagyon furcsa karácsony:
A magyar nép lóg most a fákon.

És a világ beszél csodáról,
Papok papolnak bátorságról.
Az államférfi parentálja,
Megáldja a szentséges pápa.
És minden rendű népek, rendek
Kérdik, hogy ez mivégre kellett.
Mért nem pusztult ki, ahogy kérték?
Mért nem várta csendben a végét?
Miért, hogy meghasadt az égbolt,
Mert egy nép azt mondta: „Elég volt.”

Nem érti ezt az a sok ember,
Mi áradt itt meg, mint a tenger?
Miért remegtek világrendek?
Egy nép kiáltott. Aztán csend lett.
De most sokan kérdik: mi történt?

S ő felelé: „Ha kezén a szögverte sebet
Az én szemem nem maga látja,
Ha be nem bocsátom az ujjaimat
A vérező oldalába,
Ha hozzá nem érhetek,
Ha hét sebét meg nem tapintja kezem –
én nem hiszem, én nem hiszem.

És nyolc nap múlva együtt ültek tizenketten,
És közöttük Tamás, a Kettős, a hitetlen.
És a zárt ajtón Jézus belépett
És szólt hozzájuk: „Békesség tinéktek!”
És monda Tamásnak: „Hozd ide ujjadat,
Bocsásd oldalamba, érintsd meg te magad,
A szögeknek helyét szemeddel nézheted,
Elhoztam kezemet, hozd ide kezedet,
Sóvárgó kezedet mártsd meg hét sebemben,
Légy immár hívő ne légy hitetlen.”

És szólala Tamás: „Megjelentél nekem,
Te vagy az én Uram, te az én Istenem!”

„Mivel láttál engem, hiszed, hogy én vagyok:
Azok nem látnak és hisznek, azok a boldogok” –

Felelte Jézus Tamásnak.

2.

De én, új Tamás, azt mondom: boldogok, akik látnak.

És boldog vagyok én, hogy láthatok,
És elmondhatom, hogy „Feltámadott!”
Feltámadtál, sírba tett nemzetem,
A hét sebedet látta két szemem,

És kezeden a vasszögek nyomával
Megjelentél a zárt ajtókon által.
A nyúvek között megmozdult a tested,
A sziklakövet félregördítetted,
És eljött közénk a pünkösdi lélek,
S értelme lett értelmetlen igéknek.

Mert én voltam az a Kettős, hitetlen:
Az hittem, nem vagy, csak a képzeletben,
S hitetlen ujjamat sebedbe mártva
Tudom csak, mi a test feltámadása,
És szólni nem tudok, csak dadogok:
Magyar vagyok.

És köszönöm, hogy szent sebed előtt
Életem tornya összedőlt,
S kiárad bennem boldog szégyenem,
S minden szenvedve hordott kételyem
S a szenvedélyes értelem
Érvénytelen, érvénytelen.

Halottak napja. A határon át
Özönlenek idegen katonák.
Jönnek a hódítók s a gyilkosok –
Magyar vagyok.
És nem vagyok többé Kettős, csak egy,
Bizonyosság dobbantja szívemet,
S értelme lett a nem-értett igéknek:
Te vagy az út, az igazság, az élet.

Forrás: *Ezerkilencszázötvenhat te csillag*. Püski, 1991. 70-72.